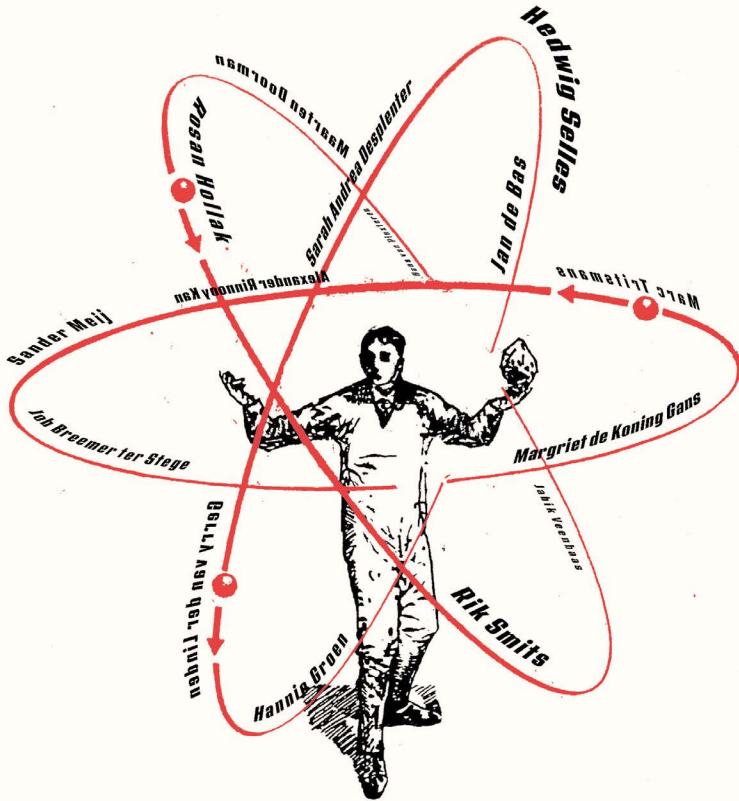

2021 - 8/9

HOLLANDS Maandblad

HOLLANDS Maandblad

INHOUD NO. 8/9 – 2021

drieëzestigste jaargang • nummer 885/886

augustus/september 2021

Opgericht in 1959 door K.L. Poll.

www.hollandsmaandblad.nl

Sarah Andrea Desplenter – Deze maand

Hedwig Selles – Spelen

Sander Meij – Gedichten

Rosan Hollak – Doe eens gewoon

Margriet de Koning Gans – #metoo in Wonderland met Philip Roth

Marc Tritsmans – Gedichten

Hans van Pinxteren – Een kakofonie van verhalen

Gerry van der Linden – Gedichten

Alexander Rinnooy Kan – Wiskunde

Hannie Groen – Gedichten

Jabik Veenbaas – De spits en het elftal

Job Breemer ter Stege – Eerlijk duurt het langst

Jan de Bas – Gedichten

Rik Smits – In het pak genaaid

Maarten Doorman – Gedichten

Tekeningen Frank Dam

Auteurs in dit nummer

Colofon

Deze maand

Sarah Andrea Desplenter

Wanneer ik de zee zie en ruik, heb ik daar geen gedicht bij nodig. Evenmin woorden over de wind. Geen verzen over stilte in het bos. Een man met zware stapschoenen maakte aantekeningen. ‘Inspireert deze tekst u?’ vroeg ik hypocriet. Het bleek een vogelaar die de roep van de wielewaal aanstreepte.

In een half verduisterde zaal in Watou luisterden we met koptelefoons naar een gedicht van Charles Ducal, voorgedragen door Charles Ducal. Drie dagen later hoorde ik hem met dezelfde stem tweehonderd gram *saucisson pur porc* bestellen bij slager Dirk. Maar toen was hij Frans Dumortier. Hij stond voor me en ik plukte een haar van zijn fluwelen jasje. Een goed gedicht dacht ik, maar herinnerde me van Watou alleen sandalen, aderspatbulten, een jobstudent met acne, en Bernard die tegen mijn dochter zei: ‘Is het dan zoveel gevraagd om dat ding gewoon op je kop te zetten?’

Stond in het midden van die zaal niet een kunstwerk? Een paard van Berlinde De Bruyckere? Las ik een neonprojectie op het plafond? Telefooncellen in een weide, dat was een andere jaargang. Door elke hoorn een dichter. Allemaal heb ik ze uitgeprobeerd, het kostte veel tijd, Vincent had zich al aan de Leffe gezet. Mijn voorkeur ging uit naar Nolens, maar wat hij reciteerde ben ik vergeten.

Poëzietenten, jukeboxen, kermismolens en telefooncellen, al die vondsten. Toch gaat niets boven de andere bezoekers. Gezelschappen met gids die pissig worden als je te dichtbij komt, want je hebt niet betaald; koppels – vast en zeker gelukkig, nog niet gescheiden of te laat om nog te scheiden –; een vrouw met rode paraplu, terwijl al dagen de zon scheen; het meisje met knokige benen. Ik vroeg me af wie ik wilde zijn die dag. Niemand was het antwoord.

Met Oswald stond ik aan te schuiven voor het Reina Sofia Museum. Hij keek achterom en verstarde. ‘Niet omkijken,’ siste hij, ‘achter je staat een koningin, de mooiste vrouw die ik ooit zag.’ Hij had gelijk, ze was beeldschoon. Van kubisten via surrealisten tot neofauvisten volgde hij haar. Aangezien Oswald nogal flets oogt, nam de godin mijn museumgenoot voor een zaalwachter en vroeg hem naar de wc. Ik had postgevat in een zijgang – zaalwachter van de zaalwachter. Bezoekers hielden me voor een sculptuur van Duane Hanson, trokken voorzichtig aan mijn haar en betastten mijn gezicht. Mijn laserblik loste Oswald geen moment. Met een majestueus handgebaar maakte het droomwezen duidelijk dat diens hulpvaardigheid volstond. Oswald en ik hergroepeerden voor Guernica, daar waren we voor gekomen. Ons beider inleving was groot.

Een paar jaar later in Düsseldorf, de nocturne met het laatste werk van Rothko. Ik was helemaal alleen met Mark. Toen heb ik iets begrepen. *Gij leedt een einde, waar geen mensch van weet.* Zoals een geliefd lichaam in je handen zit, een vaak bewandeld duinpad in je voeten, zo sloeg een bloedrode Rothko toe in mij, een flard herkende eeuwigheid. Het werd erin gebliksemd.

lees het nieuwe nummer

Spelen

Hedwig Selles

Op de ochtend dat het laat licht werd, fietste Elisa door de wolken het dijkdorp binnen. De auto's die het dorp verlieten, reden voorzichtig en hielden gepaste afstand. Als ze elkaar al groeten dan was het met onzichtbare handen. In een luchtlaag boven haar hoofd maakten vogels een gesmoord kefgeluid. Ze had niet genoeg kennis om te zeggen: 'Dit zijn keffende brandganzen.' Wel voelde Elisa een uitzonderlijke opwinding. Misschien kwam dat door de sprookjesachtige muziek die ze had gehoord.

Met enig geworstel vond ze in het groene schuurtje ruimte voor haar fiets. Ze waakte ervoor dat ze geen van Marks bonsaiboompjes raakte die op de grond stonden. Het waren prijzige miniatuurtjes die in de zomer op een speciale tafel tegen de schutting werden geplaatst. Onverwachts draaide de deur naar binnen open.

'Tjee, ik schrik me rot.' Ze rook Adidas Shampoo.

Mark legde warme handen in haar nek en fluisterde: 'Hoi.'

Even kreeg ze het benauwd. 'Laat me,' in één beweging duwde ze hem haar zwarte conducteurstas in handen, en liep voor hem uit naar het huis. Meestal gaf het klakken van haar pumps haar zelfvertrouwen, maar op het mistige, glibberige tuinpad hadden ze weinig grip.

'Mark, zijn dat brandganzen?' Het was een halfslachtige poging om de afstand in te lopen.

'Ja. Dat kan.' Voor Mark was er geen sprake van afstand. 'Marijke wil je graag nog even zien voordat ze naar het schooltje gaat.'

De man die eerder die nacht eerst een tas naar binnen had gegooid en daarna zichzelf, droeg een gitaar op zijn rug. Zijn grijze lokken had hij

in een strakke bun gedraaid, waardoor zijn ogen ver uit elkaar stonden. ‘Gaat deze naar Leeuwarden?’ hijgde hij.

‘Ja, dit is de laatste trein naar Leeuwarden voor vandaag,’ antwoordde Elisa. Nog eenmaal speurde ze over het perron. ‘Daar gaan we dan.’ Ze blies op haar fluit en de deuren klapten dicht. Voorzichtig zette de trein zich in beweging. Elisa keek eerst in de aangrenzende coupé en keerde zich daarna om naar de man met de gitaar.

‘Ik zocht u.’

‘Mij, of mijn gitaar?’

‘Ik kreeg van mijn collega doorgegeven dat iemand over het station rende met een gitaar – of ik de deuren nog even wilde openhouden.’

‘Wat aardig, zeg.’ Hij zocht snuivend in de tas en duikelde een paar energierepen op. ‘Wil je iets eten?’ En direct daarna: ‘Pfff, het ging tota- taal niet en ik speel nu al zo lang.’ Hij praatte meer tegen zichzelf.

Elisa vroeg zich ineens af of ze man ergens van moest kennen. ‘Treedt u op?’

Hij was gestopt met rommelen in de tas en leek de energierepen vergeten. ‘Ja, klassieke gitaar. God, wat was ik slecht vanavond. Totaal de weg kwijt.’ Hij zuchtte. ‘Eigenlijk zou ik de recette moeten weigeren.’

Het gebeurde vaker, wildvreemden die tegen haar begonnen te pra- ten alsof ze in een biechtstoel zaten. ‘Wilt u anders iets voor me spelen?’ Ze schrok van haar eigen woorden, zo weinig terughoudend.

‘Nou, ik moet eerst even bijkomen.’ Hij trok de bun los, schudde met zijn hoofd en krauwde door zijn haar. ‘Ik kan wel een borrel gebruiken. Trouwens, wat is je naam?’

‘Elisa-Marijke.’

Marijke was de naam van Marks dochter en ze vroeg zich af waarom ze die in vredesnaam had genoemd. Waarom ze überhaupt haar naam had genoemd, terwijl ze die van hem niet wist.

Elisa wilde met vreemdelingen nooit over thuis praten. Op een be- paalde manier maakte dat haar verdrietig, terwijl ze een lief gezin had en in een prettig dorp woonde. Maar in de spontaniteit van een ant-

woord schulde gevaar en dan trok de zon zich voor onbepaalde tijd terug achter de wolken en begon het te regenen. Zelfs al was het opgehouden met regenen, dan bleven de plassen zich vullen met water. En daarin kon je verdrinken. Vaker dan grassprietten dreven in de vijver dode dagpauwogen. Net als de machteloze fladderaars in die ene zomer waar het eindeloos bewolkt bleef na een stralend begin.

‘Mamma?’ Elisa’s moeder gaf geen antwoord. Vanuit de gang zag ze haar moeder rechtop aan de keukentafel zitten, haar vingers trippelde vrolijk over de tafelloper heen en weer. ‘Mam? Waar blijft pappa?’ Boven Elisa’s wijd uit elkaar staande ogen vonden haar wenkbrauwen de vragende positie.

‘Hij is het toch niet vergeten, mam?’ Een enthousiaste zoon had ieder lichtgevend voorwerp in de kamer gevonden.

‘Dag schat, nee, hij is ons vast niet vergeten.’ Haar moeder leek op een stralende engel, die haar vingers iets anders te doen gaf door haar armen uit te strekken.

Een dag later begon de rug van haar moeder een beetje krom te trekken, de engel verdween en de muis verscheen, die piepte dat pappa moest overwerken en drie weken later vertelde een ernstige rechercheur dat de man met het lange haar voor het laatst was gezien in gokhallen waar hij met fiches speelde in plaats van contanten.

‘Wat zijn contanten?’ vroeg Elisa in de verduisterde kamer en: ‘Gaan we nu niet meer weg?’

‘Pappa had andere plannen,’ fluisterde haar moeder. Elisa haatte die fluisterstem en verlangde hartstochtelijk naar de energieke stem die bij de vakantie hoorde. Die hoorde bij het inpakken van de koffer, bij de gele zwemflippers, haar badpakken en de liedjes-cd.

Later was daar de afwezigheid van haar vaders stem. Ze wist soms niet eens meer hoe het klonk als hij zong ‘Ariël jij bent mijn beste matje. Ik hou van jou!’, waarna ze gilden van het lachen. Zelfs mamma

schoot in de lach, hoewel ze niet dol was op Ariël de zeemeermin, die maar niet kon kiezen tussen het aquarium of de zee.

De dagen tussen de tweede en derde ontmoeting met de man uit de trein joegen haar onrust aan. Ze veranderde net zo gemakkelijk van handeling als van voornemen. Alsof ze een voorjaarsvlinder was die op een beschut plekje had gewacht tot de zon haar zou bestralen, waarna de verwarmde vlinder opeens niet langer kon wachten om te gaan fladderen. Wanneer ze de rijtuigen controleerde, wilde ze de administratie doen. Dan wilde ze weer naar huis om met Marijke een puzzel te leggen. Dat eindigde in een hysterisch gevecht, omdat Elisa probeerde uit te leggen dat je het beste eerst de kantjes kunt leggen. Ze begonnen alle twee te huilen en Marijke trok krijsend de roze elastiekjes uit haar vlechtjes. 'Doe jij het alsjeblieft,' zei ze tegen Mark. Het was haar dochter ook niet. Mark draaide de elastiekjes weer in het haar. Zijn eenheid van karakter en handelen vertoonde zelden barsten. Hij vond het ook zinloos om boos te worden op een late treinstoring, want dan overnachtte ze toch gewoon in de stad?

Onder het raam van de kamer in De City Carrousel stond een minibar die Elisa zelf had gevuld met chardonnay.

'Cheers,' zei ze tegen Berno, die welwillend het glas witte wijn aannam.

'Ah dank, dit begint goed!' zei hij.

In de plastic tandpastaglazzen glinsterde onweerstaanbaar een goudgele vloeistof.

Ze namen beiden een slokje en Berno zette zijn glas op de ronde tafel naast een boompje in een brede, zwarte sierpot. 'Ik gok dat wij hier zijn om te spelen?'

'Gok? Spelen,' echode Elisa. Het waren meer dan geloofwaardige details.

'Wat zijn je plannen?' vroeg hij.

‘Ik heb eigenlijk nooit echt plannen, ik laat het maar over me heen komen. Jij?’

‘Ik laat de meeste dingen ook over me heen komen en als het me te heftig wordt, dan drink ik een glas of twee – hoewel ik daar weer minder van ga spelen.’

‘Ik denk dat jij weet wie ik ben,’ zei ze opeens. Hoorde hij wat ze hem wilde vertellen? *Dat jij weet wie ik ben.*

‘Moet ik weten wie jij bent?’ Berno leek verbaasd. ‘Ik weet hoe je heet, Elisa, meer niet.’

‘Els, Elisa?’

‘Sorry, help me even... ik...’

‘Geen smoesjes, ik weet wanneer reizigers zwartrijden.’

Van weeromstuit draaide Berno zich om naar het raam, dat uitkeek op de brede straat. De lichtreclameletters van het bankgebouw aan de overkant kleurden zijn gezicht in een vreemd oranje. Over het kruispunt haastte zich een fietser in een zwart bomberjack, zijn voorlicht gaf amper licht.

‘Kijk een cocaïnebezorger,’ wees Berno, ‘we kunnen hem bellen.’ Het was een belachelijke afleiding.

‘Wat heb je gedaan met Els, met ons?’ haar stem eiste informatie.

Hij zweeg, nam onverdraaglijk lange seconden om ergens in het verleden verhaallijnen recht te leggen en zei toen: ‘Ze zag er onaards uit, Els... ze gaf licht, als een engel in een stralend witte jurk.’ Het was niet duidelijk of hij het tegen haar had. ‘En toen ze toeliet dat ik haar tracteerde op een ijscoupe banaan en warme chocolade, hadden we verkeer. Niet één keer: elke dag zaten we op dat bankje. En afscheid nemen met een open einde deden we niet. Ik liep met haar naar huis en ik bleef.’

Hij zuchtte en sprak verder met dezelfde zachte stem. ‘En wat was ik? Een gokverslaafde magiër, die geloofde dat hij de jackpot kon winnen en dat we dan een luxeleven konden leiden. Naar Zuid-Frankrijk, op een doordeweekse dag oesters slurpen in een dure suite. Dat ze al een kind had, maakte me niet uit.’

Dat ze al een kind had, maakte me niet uit. Een paar tellen maar hadden Elisa's hersens nodig om zich te versmallen. Haar voet begon ritmisch te tikken tegen de tafelpoot. De betovering werkte: je hoorde en je zag dingen, die eerder onbereikbaar leken.

'In het begin win je iets en daarna verlies je wat en je speelt, want je hebt slechts één keer een grote winst nodig, om het verlies goed te maken. Dat houd je vol tot de schuldeisers je niet meer met rust laten. Dan valt er niets meer goed te maken,' vervolgde Berno, 'en ik was altijd al een gokker: ik zette zelfs in op het aantal dode vliegen op de voorruit van de auto, weet je dat niet meer?'

'Ken je Ariël?' Ze trok de woorden als een reddingsboei naar zich toe. 'Zing je nog?'

'Zingen, spelen,' zei hij, 'wat moet ik zingen?'

'De kleine zeemeermin,' stamelde ze. 'Ariël.'

Wanneer zielen spelen, volgen ze hun eigen logica. Dan kon ze niet kopje-onder gaan, als een vlinder in een plas, dan kon ze nog altijd kiezen tussen het aquarium of de oceaan.

lees het nieuwe nummer

De wolf is terug

Sander Meij

Je stem reisde lang door de nacht en brak, als ijs bij het haastige smelten van gletsjers; brak als Titanic in tweeën en zonk, als de naam in je schoot, je bracht

dood en legende, op bodems van zeeën je tong teruggevonden, je leegde je keel tegen beestachtig licht, vulde je hoofd met de dageraad en bracht zo het onze op hol

het regent hier steeds, en regent het niet, dan regent het nog maar dan zie je het niet aan de hemel en aarde, hun grijstinten gelijk die van de maanregenboog je komt er niet bij, en je komt

er niet af, het geluid van gemiezer op plantjes in perken, de petrichor stoot in je vochtige snuit, wanneer je een sfeer als de onze betreedt, alsof je om grobbedweil ging

je bezwoer onze oerangst, met een kreet langgerekt, als een kerstfuet uit Tarragona eerst was je er niet en nu ben je er wel, nu dichten we jou alle kenmerken toe, we geven

je alles waarnaar we verlangen, die stempeldrift zit in onze opmaak, verleden jaar nog aten we kreukels aan zee

Nota nieuwkomers

geef de wolf de ruimte, maar binnen de kaders
waarmee het beleid is afgepaald
maak oogcontact en bedenk dat de wolf
jouw impact vaak niet goed kan zien
zet de wolf in zijn kracht en leid hem op
in kleine, zelfsturende teams
zeg nee tegen de wolf, straks heb ik tijd
jullie moeten het eerst zelf aanvliegen
en laat de wolf komen en laat de wolf gaan
en bedenk dat de wolf ook een mens is
ook hij heeft het recht op reflectie en lijnen
aan grenzen aan onze bevoegdheid
stel ook aan de wolf de soms lastige vraag
wáár hij denkt van meerwaarde te zijn
zeg tegen de wolf: misschien is het tijd
je opties te heroverwegen
probeer de wolf met lichtsignalen
van rijbaan te laten veranderen
informeer de wolf ook over recht op vertrek,
bespreek de beroepsprocedure
is er sprake van terugkeer wanneer de aard
van het doelgebied sterk is gewijzigd?

Hemellichaam

het nachtzwart geeft zich slordig over
wanneer onze maan, zachtaardig als kaas
door sparren het weiland in smelt

aan de rand valt het licht in twee ogen
raakt bleek aan de kudde van wol
die braaf achter zichzelf aan graast

de samentrekking van een spier
misschien wel de spier die hier rood aan mijn voeten
glinstert in het ochtendlicht –

provoceert het beest. De beet,
of de enkele hap uit de nek,
is het toonbeeld van doeltreffend

noem het instinct om ons instinct
te willen verdonkeremanen
kudde en wolvin tegelijk

lees het nieuwe nummer

#metoo in Wonderland met Philip Roth

Over Asymmetry van Lisa Halliday

Margriet de Koning Gans

In 2018 debuteerde de Amerikaanse Lisa Halliday (1976) met *Asymmetry* en *The New York Times* bestempelde de roman direct als dé literaire sensatie van dat jaar. Talloze actuele onderwerpen en thema's worden in het boek behandeld, maar behalve dat kwam ook Halliday's relatie met Philip Roth (1933-2018), die ze nooit onder stoelen of banken steekt, aan bod. De vraag rees dan ook of haar boek een langer leven was beschoren dan dat van een vluchtige hype in het literaire roddelcircuit. Zo werd het althans gelezen door recensenten van *The Washington Post* en andere plaatselijke kranten, alsof *Asymmetry* alleen om die relatie met Roth draaide. Wel bleek men unaniem lovend over haar levendige verteltrant en de geestige en doeltreffende dialogen. Roth-kenner Ayten Tartici stelde in *The Yale Review* zelfs dat Halliday 'een nieuwe Roth' had geschreven en hem misschien wel had overtroffen.¹

Inderdaad, het eerste deel van dit boek, dat uit drie delen bestaat, gaat over de relatie van een pasafgestudeerde vijfentwintigjarige vrouw met een drieënveertig jaar oudere schrijver, die elk jaar tevergeefs wacht op het verlossende bericht uit Zweden dat hij een Nobelprijs heeft gewonnen. Gezien het tumult dat in 2017 in de Verenigde Staten ontstond naar aanleiding van Harvey Weinstein en diens seksuele misdrijven, en de daaropvolgende wereldwijde #metoo-beweging, is die vermeende literaire hype over *Asymmetry* oppervlakkig gezien wel te begrijpen. Menig barbertje moest hangen en Roth had zowel in het echte leven als in

z'n romans er nooit een geheim van gemaakt dat hij een vrouwenverslinder was, die na twee huwelijken resoluut besloot zich nooit meer in de echt te binden. Een vaste partner is voor een rokkenjager 'onpraktisch' en een vrouw leidde toch alleen maar af van het schrijven.

In het laatste deel van de negendelige Zuckerman-cyclus laat Roth die levenshouding nog eens voor het voetlicht komen. De naam van dat alter ego getuigt van zelfkennis. *Zuckerman* betekent immers 'suikerman' of 'suikeroompje' en de jonge Alice in *Asymmetry* wordt dan ook door de beroemde schrijver Ezra Blazer verleid met ijshoorntjes en de meest verrukkelijke traktaties uit de delicatessen. Ook Blazer is een oude snoeper – in beide betekenissen van het woord.

Toch is *Asymmetry* geen #metoo-verhaal. Mary-Alice, kortweg Alice, komt uit een gebroken gezin en moet na haar literatuurstudie haar studieschuld afbetalen door te werken voor een uitgeverij. Ze woont ergens vierhoog in een énkamerappartementje en deelt de etage met een verwarde, dementerende vrouw. Verder kent Alice niemand, behalve haar collega's (en wie kent die nou ooit echt?). Ze wil schrijver worden, maar hoe ze dat moet klaarspelen, dat heeft ze nog niet uitgevogeld.

In dat dode tij in haar leven ontmoet ze Ezra, die ze onmiddellijk herkent en voor wie ze valt als een blok. Als hij Alice na een paar ijshoorntjes in het plantsoen en een reeks geestige en uitdagende gesprekjes vraagt: *'Are you game?'* zegt ze volmondig ja. En dan snap je waarom ze Alice heet: ze belandt in Wonderland. Net als haar naamgenootje holt ze achter een opgefokt wit konijn aan met roze ogen, kan hem al gauw nergens meer vinden, komt klem te zitten in een konijnenhol, probeert een geheime tuin binnen te gaan, maar de sleutel van het deurtje hangt buiten haar bereik, en dan staat ze ineens alsnog in een tuin – zolang duurt het ook voordat Mary-Alice naar Ezra's buitenhuis mag komen. Daar doopt Ezra haar 'Samantha Bargeman', want hij heeft de landelijke omgeving wijsgemaakt dat een assistente archiefonderzoek komt doen. De oude snoeper snapt ook wel donders goed dat hij niet met zo'n

piepjong ding aan kan komen, des te meer daar een New Yorkse vriend van hem haar 'The Kid' noemt. Ze lijkt wel zestien.

Het is net als met de Alice van Lewis Carroll, die aan het begin van haar avontuur verzucht: het lijkt wel of ik uit twee Alices besta. En de eerste Alice laat ze maar wat graag achter. Vandaar dat Mary-Alice de lezer ook niets over haar familiegeschiedenis of haar eigen problemen uit de doeken doet, waardoor sommige recensenten klaagden dat Halliday geen *round character* had geschreven. Dat is echter geen randvoorwaarde voor dit genre: Alice gaat op avontuur en dat vereist geen psychologische diepgang. Sterker nog, ze is opzettelijk tweedimensionaal (waarover hieronder meer).

Naarmate Ezra de 'onderzoeksassistente' meer toelaat, wordt Mary-Alice meer geconfronteerd met de broosheid van diens lichaam. Zo slikt de schrijver elke avond voor het slapen gaan een karrevracht pillen. Andersom begint hij zich ook steeds meer aan haar te hechten. Ze mag op den duur vaker blijven slapen en nog eens naar het buitenhuis komen wanneer hij zich terugtrekt om te schrijven.

Langzaam keert het verhaal zich om. Alice begint zich af te vragen hoelang ze nog verder kan met deze snel aftakelende man. Ezra zelf begrijpt dat. Hij betaalt haar studieschuld af, zodat ze vrij is om te doen met haar leven wat ze écht wil. En tegen de tijd dat hij een reddeloos wrak is geworden, beseft ze wat ze wil worden en hoe ze verder moet. Dit is dus geen #metoo-verhaal. Dit is het verhaal van een meisje dat een machtig geestige, interessante vaderfiguur in de schoot krijgt geworpen, en het verhaal van een man die een leven lang de controle heeft gehad, maar die nu van de dood gaat verliezen en zich tevergeefs aan het meisje vastklampt.

Aardig is dat de verhaalelementen in dit eerste deel van *Asymmetry* inderdaad een parallel vertonen met *Alice's Adventures in Wonderland* van Lewis Carroll, het beroemde Engelse sprookje uit 1865. Daar belandt Alice in een tuin waar een levend kaartspel de dienst uitmaakt. Ze moet met deze spelkaarten croquet spelen, maar wel met compleet

andere spelregels dan in het gewone leven, en in de chaos van het spel kan Alice de poortjes niet vinden waar ze de bal doorheen moet meppen (dit is het tweedimensionale aspect). De koningin van het kaartspel, de nogal driftige Harten Vrouw, dreigt voortdurend alle spelers te laten onthoofden (*'They're dreadfully fond of beheading people here,'* verzucht Alice)² en wil het liefst ook meteen Alice' kop van haar romp scheiden, maar de koning, Harten Heer, is milder en spaart Alice.

Dit spel met de onbegrijpelijke regels loopt in *Asymmetry* parallel met de baseballwedstrijden waar Ezra en Alice avond aan avond naar kijken, en die Alice pas helemaal begrijpt wanneer Ezra een misverstand van haar over de competitierregels opheldert. Als hij op een avond crepeert van de pijn en het geluid van de tv niet langer kan verdragen, gaat Alice naar de kroeg. Een medekroegbezoeker met een Brits accent vraagt haar of ze schaakt. Hij legt uit dat een baseballer die niet naar het volgende honk loopt maar nog even blijft hangen, valt te vergelijken met het aarzelen over een volgende schaakzet, wat met een Franse term *j'adoube* heet. Dat is precies de positie die Alice inneemt: ze moet een beslissende stap in haar leven zetten, maar ze is nog niet zover.

En dan, ten slotte, wordt Mary-Alice opgeroepen om plaats te nemen in een jury. Ook Alice in Wonderland treedt op als jurylid. Die Alice was al even klein geworden als de kaartfiguren door het eten van stukjes paddenstoel, maar nu dreigt ze alsnog plotseling uit de jurybank te groeien. Ze vraagt zich af wat voor schertsvertoning dit eigenlijk is en verlaat de zaal, terwijl de banken onder haar groeiende lichaam kraken. Alice in *Asymmetry* vraagt zich als aanstaand jurylid af waarom ze het Bargeman-pseudoniem niet corrigeert. Ze kan het spelletje van Ezra niet eeuwig blijven meespelen. Ook voor haar is de tijd gekomen om Wonderland te verlaten.

De vergelijking met *Alice in Wonderland* is zonneklaar. Lisa Hallyday geeft dat ook prijs in haar motto, dat evenwel niet van Carroll komt, maar uit de geannoteerde uitgave van Martin Gardner (1914-2010). Deze Amerikaanse wiskundige, schrijver en goochelaar was een

groot liefhebber van *Alice's Adventures in Wonderland* en het vervolg *Through the Looking-Glass*, van de Britse wiskundige, schrijver en amateurgoochelaar Carroll (pseudoniem van Charles Lutwidge Dodgson) (1832-1898). Hun professionele verwantschap motiveerde Gardner om een uitgebreide studie te maken van Carrolls boeken, waarin alle grappen en raadsels werden ontleed en verklaard. Dit leidde tot *The Annotated Alice* (1990) en *More Annotated Alice* (1996), waarna beide in 1999 werden samengebundeld. Uit deze geannoteerde *Alice* heeft Halliday haar motto voor het eerste deel gehaald. Dat heet *Folly* en betekent niet alleen dwaasheid, maar is ook de benaming van een priiel of tuinhuisje dat niet meer is dan een decor. Speelt het eerste deel dus nog in de privésfeer, het appartement en het buitenhuis van Ezra Blazer, het tweede deel speelt zich af in de 'grotemensenwereld'. Daar verandert *Folly* in *Madness* en op dat moment wordt het verhaal driedimensionaal. Ook dit loopt parallel met het tweede deel van Lewis Carroll. In *Through the Looking-Glass* stapt Alice door de spiegel om het leven aan de andere kant te ontdekken. Ze komt in een angstaanjagende wereld terecht, waar de logica is zoekgeraakt – of eigenlijk spiegelbeeldig en achterstevoren is geworden.

Dat Alice niet in het tweede deel van *Asymmetry* voorkomt, dat een totaal andere hoofdpersoon heeft, is niet zonder reden. Die ligt besloten in de gesprekken over literatuur met Ezra. Hij verkondigt dat goede literatuur kleine details heeft, die de schrijver gebruikt om lezers het verhaal in te trekken. Zoals het pistool van Tsjechov. Als dat in het begin wordt genoemd, moet later iemand de trekker overhalen. Alice verwijt Ezra dat hij via die kleine details louter over zichzelf schrijft, alsof dat interessant materiaal oplevert. Ze vindt zichzelf overigens evenmin interessant en stelt dat je juist je verbeelding moet aanwenden, dat je moet inleven in heel iemand anders. Zij wil over de wereld schrijven, over alle misstanden, over de conflicten en oorlogen, die ze niet kan negeren. Die opvatting komt haar op hoongelach van Ezra te staan, want:

de wereld is veel te groot, houd het dus klein – op dat niveau is meer dan genoeg te beleven.

Tijdens een bijeenkomst van de jury blijkt iemand afwezig. Na een lange opsomming van typisch New Yorkse namen die stammen uit Europa en Latijns-Amerika, wordt ineens (foutief) een Amar Jamali afgeroepen. Is het wel mogelijk dat een islamiet een geboren en getogen Amerikaan is? vraagt Alice zich af. En waarom is Amar afwezig? Mag dat zomaar? Dat is de sleutel naar het tweede deel van *Asymmetry*, waarin de hoofdpersoon een Irakees-Amerikaan is. Alice noemt haar personage Amar Jaafari, een wereldburger die met zijn ouders in Amerika woont, maar wiens verdere familie in Irak is gebleven. Daardoor vliegen ze geregeld de wereld rond en groeien op met twee culturen en de bijbehorende opvattingen en vooroordelen die de familieleden over elkaar en de wereld koesteren. De Jaafari's leven als het ware aan twee kanten van de spiegel.

Naarmate de spanningen tussen de landen groeien en de familie zich mengt in het verzet in Irak, krijgt ook Amar met de oorlog te maken, tegen wil en dank. Op Heathrow wordt hij ondervraagd en geïsoleerd en kan niet uitleggen dat hij niets kwaads in de zin heeft. Zijn twee paspoorten worden ingenomen. Hij wordt in een raamloze ruimte met een blinde spiegel gezet, van waarachter hij wordt geobserveerd en waar hij – natuurlijk – aan *Through the Looking-Glass* moet denken. In dat boek van Carroll komt Alice achter de spiegel terecht bij de Witte Koning en de Witte Dame van het schaakspel en maakt ze kennis met de vijandige Rode Dame. Ze belandt in een volkomen absurde wereld, waar alles en iedereen dol is op knokken. Vervolgens strandt ze helemaal alleen in een donker bos. Even vergeet ze zelfs haar eigen naam. Na een lange tijd komt de Witte Koning haar ophalen voor een pot schaken. De Witte en de Rode Dame ruziën om Alice, beiden willen ze haar als loper inzetten, maar Alice weigert: ze wil met allebei vrienden blijven.

Die splijtzwam is ook aan de orde voor Amar. Zijn broer Sami is verdwenen in Irak en daarom is Amar 'naar huis' geroepen om met Ame-

rikaanse militairen te onderhandelen. Een oom heeft Amar al eens gevraagd om als koerier het verzet in te gaan, maar dat heeft hij geweigerd. Hij is meer Amerikaan dan Irakees en hij heeft een hekel aan oorlog. Maar nu wordt hij verdacht in het Westen en begrijpt hij na een lang verhoor en nog langer wachten in de koude wachtruimte dat hij zijn aansluitende vlucht gaat missen. Net als hij zich in een dun dekentje wikkelt om zo de nacht door te brengen, komt een huilend meisje binnen. Ze heeft een dikke winterjas aan, precies zo één als Alice van Ezra heeft gekregen. Is zij het? En wat doet ze dan in Londen? Amar is niet geïnteresseerd in het nieuwe gezelschap. Hij draait zich om en probeert te slapen.

Het derde deel van *Asymmetry* is een transcriptie van een radio-interview met Ezra Blazer, gemaakt zeven jaar nadat de relatie met Alice is beëindigd. Het interview is onderdeel van een beroemd BBC-programma, *Desert Island Discs*, dat sinds 1942 bestaat en wekelijks miljoenen luisteraars trekt. Geïnterviewden vertellen wat ze zouden meenemen naar een onbewoond eiland. Talloze wetenschappers en kunstenaars hebben al meegedaan aan het programma. Amar, een trouwe luisteraar, herinnert zich een uitzending waarin iemand kiest voor het werk van Carroll.

Ezra Blazer zet zichzelf in het interview behoorlijk te kijk. De luisteraar/lezer krijgt de beroemde schrijver niet te zien via kleine details in romans, maar live, rauw en onversneden. Hij vertelt over zijn vele veroveringen en legt uit waarom hij op jonge meisjes valt: hij houdt nu eenmaal van kinderen. Maar niet van domme kinderen. Het liefst benadert hij jonge vrouwen die een boek zitten te lezen. In het interview is verder te horen dat Blazer niet alleen buitengewoon overtuigd is van zichzelf, maar ook erudiet en bij tijd en wijle een botte hork. Zo probeert hij met avances de interviewster in het nauw te drijven. Hoewel ze tegenwerpt dat ze een man en kinderen heeft, nodigt hij haar alsnog uit om diezelfde avond met hem uit te gaan. Na Blazers vraag *'Are you game?'* wordt het interview abrupt beëindigd. Je krijgt de indruk dat iemand de microfoon uitschakelt, omdat in de studio zich een #me-

tootje afspeelt. (Het is verhelderend om de laatste Zuckerman-roman van Philip Roth, *Exit Ghost* uit 2007, erop na te slaan om te zien hoe bezeten hij zijn prooiën achtervolgt, ook al weet hij dat hij een illusie najaagt.)

Dit derde deel van Halliday's roman lijkt op een coda in een muziekstuk, net als het gedicht waarmee *Through the Looking-Glass* wordt afgesloten. *Desert Island Discs* gaat ook over een illusie, want de vraag luidt: *what if?* In het gedicht van Carroll bevindt iemand, vermoedelijk de auteur, zich op een zonnige dag in een bootje, waarin hij heerlijk kan wegdromen en zichzelf kan verliezen in fantaseren. De laatste regel luidt: *'Life, what is it but a dream.'*²³ De vraag is nu wie in *Assymetry* degene is die alles bij elkaar fabuleert: is het Halliday of is het Alice? Gezien haar bijnaam Bargeman, wat schipper of bootsman betekent, ligt het voor de hand aan Alice te denken. Immers, Alice is degene die Blazer via het BBC-interview naar het onbewoonde eiland overzet. Waarachter bovendien de romantische literaire vorm ligt verscholen dat de eigenlijke auteur doet voorkomen alsof niet zij maar haar personage het boek heeft geschreven.

Asymmetry is een nieuwe *Annotated Alice*, en Halliday maakt haar ambitie om schrijver te worden met dit debuut volledig waar. In de drie delen trekt ze verschillende registers open, met als tour de force het tweede deel, waarin ze een hoofdpersoon met een ingewikkelde achtergrond kiest, die gevoelens en gedachten over allerhande feiten en gebeurtenissen uitgebreid ventileert. Recensenten die een *round character* willen, komen hier dan ook ruim aan hun trekken. Daarnaast, hoe ongerijmd de opeenvolging van de drie delen op het eerste gezicht ook lijkt, ze vormen een coherent geheel. En dan niet alleen omdat het werk van Carroll eraan ten grondslag ligt (wat al een huzarenstukje is), maar omdat ze met hun nieuwe inhoud hecht met elkaar worden verweven. Halliday heeft met deze roman dan ook haar meesterproef afgelegd.

NOTEN

- 1 Ayten Tartici, 'Fiction in review', *The Yale Review* 106, no. 4 (2018), p. 154-162.
- 2 Lewis Carroll, *Alice's Adventures in Wonderland and Through the Looking-Glass* (Penguin; Londen, 1998), p. 74.
- 3 Carroll, *Alice's Adventures in Wonderland and Through the Looking-Glass*, p. 241.

lees het nieuwe nummer

Auteurs in dit nummer

JAN DE BAS (1964) – Cultuurhistoricus en dichter. Zijn laatste dichtbundel is *Dit terzijde* (2020). In 2021 verscheen *Lang leve de liefde. Over levenskunst en liefdespoëzie* (essays).

JOB BREEMER TER STEGE (1985) – Schrijver, redacteur, puzzelmaker. Publiceerde *Pontus* (2012) en *De dolfinen* (2014). Werkt momenteel aan *De Eerstewereldridder*, een schelmenroman.

FRANK DAM (1952) – Illustrator, ontwerper, journalist. Publiceerde verschillende artikelen en boeken o.a. over Nederlandse beatmuziek. In 2018 verscheen *Duitse moeders* – frankdam.nl

SARAH ANDREA DESPLENTER (1958) – Schrijver. Publiceerde ook in *De Gids*. Was lector aan de Arteveldehogeschool Gent. Werkt aan een verhalenbundel en een eerste roman.

MAARTEN DOORMAN (1957) – Filosoof, dichter, essayist en medewerker van *NRC Handelsblad*. Dit najaar verschijnt de nieuwe dichtbundel *Wie niet* – maartendoorman.nl

HANNIE GROEN (1938) – Schrijver, dichter. Debuteerde in 1974 met de bundel *Lichtdrukken*. Prozadebuut: *De Slavische mars* (1985). Publiceert in het *Vriendenjournaal* van het Van Abbemuseum.

ROSAN HOLLAK (1971) – Journalist, schrijver, fotograaf. Debuteerde met de mozaïekroman *Scherptediepte* (2012). Recentste boek is *Ik blijf nog even kletsen* (2015) en fotoboek *Mosaic* (2016).

MARGRIET DE KONING GANS (1942) – Onder meer werkzaam als redactrice. Ontving de Hollands Maandblad Schrijversbeurs 2006 (*essayistiek*).

GERRY VAN DER LINDEN (1952) – o.m. Dichter en schrijver. Publiceerde twee romans, een novelle en elf dichtbundels. In september 2021 verschijnt de bundel *Niemand blijft het langst*.

SANDER MEIJ (1980) – Neerlandicus en redacteur. In september 2015 verscheen de debuutbundel *Nieuw eiland* (Nieuw Amsterdam).

HANS VAN PINXTEREN (1943) – Dichter, vertaler, essayist. Publiceerde naast vertalingen tien bundels met poëzie. Werkt aan bundel met autobiografische essays en verhalen, werktitel: *De beweging van de weg*.

ALEXANDER RINNOOY KAN (1949) – Emeritus hoogleraar UVA. Was onder meer rector magnificus van de Erasmus Universiteit, voorzitter van VNO-NCW en SER, lid van de raad van bestuur van ING en Eerste Kamerlid voor D66. In 2018 verscheen *Bordjes duiken* – alexanderrinnooykan.nl

HEDWIG SELLES (1968) – Schrijfster en dichteres. Bundels van haar hand: *Schadenfreude* (2011) en *Wie hier binnentreedt* (2015). Selles' debuutroman verschijnt binnen afzienbare tijd bij Uitgeverij Vrijdag.

RIK SMITS (1953) – Taalkundige en publicist; samen met Liesbeth Koenen schreef hij o.m. het hoofdstuk 'Taal' in het *Cultureel woordenboek* en het *Basishandboek Nederlands* (2004). Binnenkort verschijnt van hem *The Art of Verbal Warfare* (Reaktion Books, London).

MARC TRITSMANS (1959) – Publiceerde talrijke dichtbundels, waaronder *Het zingen van de wereld* (2017). In oktober 2020 verscheen *Alles is hier nog*, Tritsmans' dertiende bundel.

JABIK VEENBAAS (1959) – Dichter, filosoof en vertaler. Publiceerde acht dichtbundels en verder essays en verhalen. In januari verscheen *Odysseus' onvoltooide reis*, over Odysseus in de westerse literatuur.

HOLLANDS Maandblad

Redactie: David Garvelink

Redactieraad: Gerard van Emmerik, Beatrijs Ritsema, Mark Boog en Merijn de Boer

Vormgeving: Steven Boland

Correctie: Tessa Sparreboom

Copyright: Auteursrecht voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Deze uitgave werd mede mogelijk gemaakt door subsidie van het Nederlands Literair Productie- en Vertalingenfonds, thans Nederlands Letterenfonds.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Redactiesecretariaat: Hollands Maandblad • Postbus 59.752 • 1040 LG Amsterdam •
Tel. 020-6175955 • info@hollandsmaandblad.nl (niet voor kopij)

Ingezonden bijdragen worden niet retour gezonden, u krijgt antwoord per e-mail.

Uitgever: Stichting Hollands Maandblad, p/a Bilderdijkkade 63-b • 1053 VJ Amsterdam

Abonnementen: 12 nummers per kalenderjaar, prijs per jaargang € 89,50 •

Proefabonnement (3 nummers) € 24,50 Abonnementen die niet één maand voor afloop van de abonnementsperiode zijn opgezegd, worden automatisch verlengd

Opgave: S.P. Abonneeservice • Postbus 105 • 2400 AC Alphen aan den Rijn.

Telefoon tijdens werkdagen van 9.00-17.00 uur: 088-1102052.

Een acceptgiro voor betaling volgt

Losse nummers: € 7,50 • dubbelnummers € 9,90 • Verkrijgbaar bij de boekhandel of door bestelling via www.hollandsmaandblad.nl dan wel per mail: HollandsMaandblad@spabonneservice.nl